

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060308

PROTOKOLL
2025-09-19
Föredragning i
Stockholm

Aktbilaga 7
Mål nr M 6971-25

RÄTTEN

Hovrättsrådet A.T, tekniska rådet K.G. och tf. hovrättsassessorn P.M, referent

FÖREDRAGANDE OCH PROTOKOLLFÖRARE

Föredraganden A.M.A

PARTER

Klagande

K AB

Ombud: Advokat L.L.

Motpart

Länsstyrelsen i Stockholms län
Box 22067
104 22 Stockholm

SAKEN

Föreläggande att ta fram provtagningsplan på fastigheterna H 1:124 och H 1:365 i Norrtälje kommun; nu fråga om prövningstillstånd

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2025-04-22 i mål nr M 5594-24

Efter föredragning fattar Mark- och miljööverdomstolen följande

Dok.Id 2253939

Postadress Box 2290 103 17 Stockholm	Besöksadress Birger Jarls Torg 16	Telefon 08-561 670 00 08-561 675 50 E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se	Telefax	Expeditionstid måndag – fredag 08:00–16:30
---	---	--	----------------	---

BESLUT (att meddelas 2025-09-19)

Mark- och miljööverdomstolen ger inte prövningstillstånd. Mark- och miljödomstolens avgörande står därför fast.

Skälen för beslutet

Det överklagade avgörandet får prövas av Mark- och miljööverdomstolen bara om Mark- och miljööverdomstolen har gett prövningstillstånd.

Prövningstillstånd ska ges om

- det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
- det inte går att bedöma riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till utan att prövningstillstånd ges,
- det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre domstol, eller
- det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Mark- och miljööverdomstolen har gått igenom målet och kommit fram till att det inte finns skäl att ge prövningstillstånd i detta fall.

Beslutet får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

A.M.A

Protokollet uppvisat/

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2025-04-22
meddelad i
Nacka

Mål nr M 5594-24

PARTER

Klagande
K AB

Ombud: Advokat L.L.

Motpart
Länsstyrelsen i Stockholms län
Box 22067
104 22 Stockholm

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Stockholms läns beslut 2024-06-05 i ärende nr 26691-2024, se bilaga 1

SAKEN

Föreläggande att ta fram provtagningsplan på fastigheterna H 1:124 och H 1:365 i Norrtälje kommun

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen avslår överklagandet.

BAKGRUND

Länsstyrelsen i Stockholms län (länsstyrelsen) beslutade att förelägga K AB (bolaget) enligt följande.

1. Ta fram förslag till provtagningsplan för kartering av deponerad gjuterisand för fastigheterna H 1:124 och H 1:365 i Norrtälje kommun.
2. Provtagningsplanen ska minst omfatta verifierande provtagning i syfte att visa på var gjuterisand från gjuteriet återfinns, uppskattning av mängden deponerad gjuterisand, föroreningshalter samt en översiktlig bedömning av gjuterisandens miljö- och hälsorisker.
3. Provtagningsplanen ska tas fram i enlighet med Svenska Geotekniska Föreningens fälthandbok (rapport 2:2013).
4. Provtagningsplanen ska lämnas in till Länsstyrelsen senast 3 månader efter att detta beslut vunnit laga kraft.

Bolaget har nu överklagat länsstyrelsens beslut till mark- och miljödomstolen.

YRKANDEN M.M.

Bolaget har i första hand yrkat att länsstyrelsens beslut ska upphävas och i andra hand att målet ska återförvisas till länsstyrelsen för fortsatt handläggning. Till stöd för sin talan har bolaget anfört sammanfattningsvis följande.

Det finns ingen konstaterad förorening på de nu aktuella fastigheterna avseende just gjuterisand på området. För att 10 kap. miljöbalken ska vara tillämpligt måste det finnas en konstaterad förorening, vilket tillsynsmyndigheten är ansvarig för att visa. En misstänkt förorening är inte tillräckligt. Området är visserligen förorenat, men bara till följd av järnbruksverksamheten. Genom de utredningar som har genomförts har bolaget visat att gjuterisanden är inert. Utifrån utredningarna framstår det som uppenbart att det är den historiska järnbruksverksamheten som utgör grund för områdets riskklassning och betydande föroreningar i form av förhöjda metallhalter inom området. Även om utfyllnaden av gjuterisand har inneburit ett försumbart

tillskott av vissa metaller inom området, har utfyllnaden inte bidragit till föroreningsskadan på ett sätt som kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. Bolaget är inte solidariskt ansvarigt för den föroreningsskada som härrör från järnbruksverksamheten. Av bolaget tillförda massor utgör en mycket liten del av den totala mängden massor i området och är dessutom svåra att avgränsa. Tillräckliga undersökningar avseende föroreningssituationen har redan genomförts.

I vart fall föreligger skäl för jämkning enligt 10 kap. 4 § eller 2 kap. 7 § miljöbalken. Det är inte skäligt att bolaget genomför ytterligare provtagningar som inte medför någon ökad miljönytta. En ytterligare kartläggning av gjuterisanden kommer inte heller att ytterligare belysa den totala föroreningssituationen eftersom bolaget inte kan åläggas att utreda föroreningar hänförliga till järnbruksverksamheten.

Om domstolen anser att det råder oklarhet över huruvida det föreligger en riskbild avseende gjuterisanden bör det vara motiverat att i första hand begränsa ett eventuellt föreläggande till att utreda om gjuterisanden överhuvudtaget kan utgöra en risk med hänsyn till dess inneboende egenskaper och omgivningsförutsättningarna. Först därefter skulle det kunna vara motiverat att kartlägga var och i vilken omfattning gjuterisand förekommer.

Sammantaget är länsstyrelsens beslut oskäligt, oproportionerligt och omotiverat ur miljösynpunkt.

Länsstyrelsen har motsatt sig ändring av sitt beslut och sammanfattningsvis anfört följande.

Miljötekniska markundersökningar har visat på förhöjda halter bly, koppar, kadmium och kvicksilver på fastigheterna. Området är därmed konstaterat förorenat.

Av den rapport som Swerea tagit fram 2010-06-17 framkommer att gjuterisand deponerats i området. Detta framgår även av bilder från platsbesök. Tidigare undersökningar (J&W 1999 och Golder 2012) har gjort bedömningen att gjuterisand på fastigheten H 1:168 innehåller halter av metaller över riktvärdet för MKM. Vid undersökningen av Golder 2012 påträffades ingen slagg från järnanrikningsverksamheten. Ingen provtagning av gjuterisand på fastigheterna H 1:124 och 1:365 är känd för länsstyrelsen.

Bolaget är inte ansvarigt för den föroreningsskada som härrör från järnanrikningsverksamheten. Däremot har bolaget ett ansvar att utreda den föroreningsskada som de själva har orsakat i samband med deponeringen av gjuterisanden. Länsstyrelsens beslut gäller bara förslag på provtagningsplan. Bolaget är ansvarigt för att ta fram en sådan för att undersöka var gjuterisand deponerats samt mängd och göra en översiktlig bedömning av föroreningssituationen med anledning av deponerad gjuterisand och dess påverkan på människors hälsa och miljön.

Föreläggandet är inte oskäligt. Även om bolagets andel av de sammantagna deponerade massorna är väsentligt mindre än järnanrikningsverksamhetens har bolaget fortsatt har ett ansvar för de massor som de har deponerat. Den miljötekniska undersökningen som SWECO genomfört 2008-08-29 på fastigheterna är mycket översiktlig. Det är enbart ett fåtal prover som gjorts på fastigheterna och av provtagningskartan tolkar länsstyrelsen det som att ingen provtagning skett på platsen där bolaget deponerat gjuterisand.

De deponerade massorna ligger i nära anslutning till Singöfjärden och området utnyttjas som rekreationsområde. Det finns skäl att utreda om gjuterisanden bidrar väsentligt till den övergripande föroreningssituationen. Föreläggandet är inte oproportionerligt eller omotiverat ur miljösynpunkt.

DOMSKÄL

Tillämpliga bestämmelser framgår av länsstyrelsens beslut, se bilaga 1.

Det nu aktuella föreläggandet rör fastigheterna H 1:124 och H 1:365, som tillsammans med H 1:168 (se sambandsmålet M 5634-24) utgör ett sammanhängande industriområde kallat H-området. Det har historiskt bedrivits järnbruksverksamhet inom området, som i dagsläget används av bolaget för gjuteriverksamhet. Det är ostridigt att det finns föroreningar inom området, i form av höga halter av tungmetaller i grundvatten och halter över riktvärdena för MKM i marken. Miljöbalkens 10 kap. är därför tillämpligt (i dess lydelse före den 1 augusti 2007).

Även om gjuterisanden i princip ska vara ofarlig (inert) finns det, enligt genomförda utredningar, indikationer på att fyllnadsmassorna bestående av gjuterisand trots detta kan innehålla föroreningar. Som fastighetsägare och verksamhetsutövare är det bolaget som ytterst är ansvarigt för att tillhandahålla ett tillräckligt underlag för att tillsynsmyndigheten ska kunna bedöma föroreningssituationen på fastigheterna. Domstolen delar inte bolagets uppfattning att det skulle vara utrett att föroreningarna i området i allt annat än försumbar utsträckning är hänförliga till järnbruksverksamheten. Den samlade bilden av utredningsmaterialet är enligt domstolens mening att det fortfarande råder oklarhet vad gäller föroreningarnas ursprung. Länsstyrelsen har därmed haft fog för att kräva ytterligare utredningsåtgärder.

Domstolen delar sammanfattningsvis länsstyrelsens bedömning att de aktuella fastigheterna utgör delar av ett större förorenat område i den mening som avses i 10 kap. 1 § miljöbalken. Eftersom det inte är fullständigt utrett var de aktuella föroreningarna härrör från var det skäligt att förelägga bolaget att ta fram en provtagningsplan med den omfattning och utformning som föreskrivits. Domstolen instämmer vidare i länsstyrelsens bedömning att föreläggandet är miljömässigt motiverat och inte kan anses vara oproportionerligt betungade för bolaget att genomföra.

Mot ovan angiven bakgrund saknas det skäl att begränsa bolagets ansvar utifrån 10 kap. 4 § eller 2 kap. 7 § miljöbalken. Vad bolaget har anfört förändrar inte domstolens bedömning. Sammantaget ska överklagandet alltså avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (MMD-02)

Överklagande senast den 2025-05-13.

E.R.

T.P.

I domstolens avgörande har deltagit tingsfiskalen E.R., ordförande, och tekniska rådet T.P. Föredragande har varit T.K.

K AB

NACKA TINGSRÄTT

INKOM: 2024-07-04
MÅLNR: M 5594-24
AKTBIL: 2

Elektronisk delgivning

Beslut om att ta fram provtagningsplan, H 1:124 och H 1:365, Norrtälje kommun

Beslut

Länsstyrelsen i Stockholms län (Länsstyrelsen) förelägger K AB (organisationsnummer 556XXX-XXXX) att:

1. Ta fram förslag till provtagningsplan för kartering av deponerad gjuterisand för fastigheterna H 1:124 och H 1:365 i Norrtälje kommun.
2. Provtagningsplanen ska minst omfatta verifierande provtagning i syfte att visa på var gjuterisand från gjuteriet återfinns, uppskattning av mängden deponerad gjuterisand, föroreningshalter samt en översiktlig bedömning av gjuterisandens miljö- och hälsorisker.
3. Provtagningsplanen ska tas fram i enlighet med Svenska Geotekniska Föreningens fälthandbok (rapport 2:2013).
4. Provtagningsplanen ska lämnas in till Länsstyrelsen **senast 3 månader** efter att detta beslut vunnit laga kraft.

Beskrivning av ärendet

Gruvverksamhet och järnanrikningsverksamhet bedrevs inom H-området fram till juni 1969. Efter att järnanrikningsverket lades ned togs de gamla brukslokalerna över av E AB (organisationsnummer 556XX X-XXXX). År 1984 uppgick E AB genom fusion i organisationsnummer 556XXX-XXXX, först benämnt R AB sedan R2 AB och idag benämnt K AB.

Efter att anrikningsverksamheten lades ner har gjuteriverksamhet bedrivits på platsen och bedrivs än idag. E AB och sedan K AB, tidigare benämnt

R AB och R2 AB, bedrev tillståndspliktig verksamhet enligt vad som regleras i miljöprövningsförordningen (2013:251) från tidigt 1970-tal fram till 2019.

Den huvudsakliga restprodukten från gjuteriverksamheten är gjuterisand. Denna har bland annat deponerats på fastigheterna H 1:124 och H 1:365 fram till 1980-talet.

Fastigheterna H 1:124 och H 1:365 finns registrerade i Länsstyrelsen databas "EBH-stödet" på objekt med id **XXX** "Hs järnanr.verk samt slighögar". Objektet är sedan tidigare indelat i riskklass 1, "mycket stor risk för människors hälsa och miljön" enligt metodik för inventering av förorenade områden.

Den 24 januari 2024 hade Länsstyrelsen ett digitalt möte med K AB gällande verksamhetens miljörättsliga ansvar för föroreningsskada orsakad av deponerad gjuterisand från gjuteriverksamheten på fastigheterna H 1:124, H 1:168 och H 1:365. Under mötet framkom att bolaget anser att den deponerade gjuterisanden är ett inert avfall och att deras uppfattning är att föroreningssituationen på fastigheterna är en följd av järnanrikningsverket som var verksamt fram till 1969.

Tidigare undersökningar av gjuterisand

J&W Energi och Miljö genomförde 1999 en miljöteknisk undersökning på fastigheten H 1:168. Resultatet från undersökningen visade på att samtliga (3) analyserade prover översteg riktvärdet för mindre känslig markanvändning för parametrarna arsenik, koppar, bly och zink och värdet för kadmium tangerades i ett prov. Av anteckningarna i fältundersökningen framkommer att samtliga prov består av mörka massor, vilka avvek i färg från angränsande ljusa massor.

J&W Energi och Miljö genomförde 2000 en grundvattenprovtagning på H 1:168 som visade på höga halter av bland annat kadmium, bly och zink.

Golder Associates AB genomförde 2012 en miljöteknisk undersökning på H 1:168 där provtagningen fokuserade på misstanke om oljeförorening. Av fältundersökningen framkommer att det i samtliga prov (8) noterades fyllnadsmassor från deponerad gjuterisand. Enligt undersökningen påträffades ingen slagg från järnanrikningsverksamheten.

Sweco genomförde 2008 en miljöteknisk undersökning på H 1:124 och H 1:365. Resultatet från jordanalyserna visade på halter av bly och koppar över riktvärdet för mindre känslig markanvändning samt halter av kadmium och kvicksilver över riktvärdet för känslig markanvändning.

Motivering till beslutet

Länsstyrelsen bedömer att fastigheterna H 1:124 och H 1:365 utgör ett förorenat område i den mening som avses i 10 kap. 1 § miljöbalken (i dess lydelse före den 1 augusti 2007).

Bolaget framförde vid mötet den 24 januari 2024 att deponerad gjuterisand är inert och att de är av uppfattningen att föroreningsituationen är en följd av tidigare järnanrikningsverksamhet. Länsstyrelsen menar att det av tidigare undersökningar framkommer att förhöjda halter av metaller har påträffats i mörka fyllnadsmassor, vilket vid fältundersökningar bedömts vara gjuterisand från gjuteriverksamheten. Länsstyrelsen anser att bolaget inte har visat på att deponerad gjuterisand är inert. Då förhöjda halter av metaller har påträffats i fyllnadsmassor av gjuterisand samt i grundvattnet gör Länsstyrelsen bedömningen att det är befogat att utreda föroreningsituationen på H 1:124 och H 1:365. Omfattningen av den deponerade gjuterisanden är inte heller klarlagd.

Syftet med undersökningen är att få en uppskattning av mängden deponerad gjuterisand samt vart på fastigheterna gjuterisand deponerats. Undersökningen ska även syfta till att utreda gjuterisandens föroreningshalter samt om gjuterisanden utgör en risk för människors hälsa eller miljön.

Ansvarig för efterbehandling och utredning av förorenade områden är enligt 10 kap. 2 och 8 §§ miljöbalken i första hand den verksamhetsutövare som bidragit till föroreningen. K AB har bedrivit gjuteriverksamhet på H 1:168 sedan tidigt 1970-tal fram till 2019 samt deponerat gjuterisand fram till 1980-talet på fastigheterna H 1:124 och H 1:365. Länsstyrelsen anser därför att K AB är ansvarig för att utreda mängd deponerad gjuterisand samt om gjuterisanden har gett upphov till förorening.

När ansvar konstaterats föreligger återstår att bedöma skäligheten i att bolaget ska stå för kostnaderna. Länsstyrelsen anser att det följer av praxis att en skälighetsavvägning i första hand får betydelse när

det gäller åtgärder och att det i princip alltid är skäligt att ställa krav på undersökningar. Resultatet från undersökningarna får avgöra om det finns ett åtgärdsbehov och en ny ansvarsutredning avseende åtgärden får därefter göras.

Länsstyrelsen bedömer med hänvisning till vad som ovan har anförts att K AB är ansvarig för att ta fram en provtagningsplan i syfte att undersöka vart gjuterisand deponerats samt mängd och göra en översiktlig bedömning av föroreningssituationen med anledning av deponerad gjuterisand på fastigheterna H 1:124 och H 1:365 och dess påverkan på människors hälsa och miljön.

Bestämmelser som beslutet grundas på

Enligt 2 kap. 8 § miljöbalken ska alla som bedriver eller har bedrivit en verksamhet eller vidtagit en åtgärd som medfört skada eller olägenhet för miljön ansvara till dess skadan eller olägenheten har upphört för att denna avhjälps i den omfattning det kan anses skäligt enligt 10 kap. miljöbalken. I den mån det föreskrivs i denna balk kan i stället skyldighet att ersätta skadan eller olägenheten uppkomma.

I 10 kap. miljöbalken behandlas ansvaret för avhjälpan av föroreningsskador och miljöskador. Bestämmelserna har ändrats genom SFS 2007:660, men enligt övergångsbestämmelserna ska äldre bestämmelser tillämpas i fråga om miljöskador som orsakats av utsläpp, händelser eller tillbud som har ägt rum före den 1 augusti 2007. Länsstyrelsen konstaterar att 10 kap. miljöbalken i dess äldre lydelse är tillämplig i ärendet.

Enligt 8 § lagen (1998:811) om införande av miljöbalken ska bestämmelserna i 2 kap. 8 § och 10 kap. 2 § miljöbalken tillämpas i fråga om miljöfarlig verksamhet vars faktiska drift har pågått efter den 30 juni 1969, om verkningarna av verksamheten alltjämt pågår vid tiden för miljöbalkens ikraftträdande enligt 1 §, och det föreligger ett behov av att avhjälpa skador eller olägenheter som har orsakats av verksamheten.

Enligt 10 kap. 1 § miljöbalken ska 10 kapitlet tillämpas på mark- och vattenområden samt byggnader och anläggningar som är så förorenade att det kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

I 10 kap. 2 § miljöbalken anges att den som bedriver eller har bedrivit en verksamhet eller vidtagit en åtgärd som har bidragit till

föreningen (verksamhetsutövare) är ansvarig för efterbehandling av sådana områden, byggnader eller anläggningar som anges i 1 §.

I 10 kap. 8 § miljöbalken stadgas att, i frågor om ansvar för kostnader att utreda föreningar inom ett sådant mark- eller vattenområde eller en sådan byggnad eller anläggning som avses i 1 § tillämpas bland annat 2–4 §§.

Av 26 kap. 9 § miljöbalken framgår att en tillsynsmyndighet får meddela de förelägganden och förbud som behövs i ett enskilt fall för att miljöbalken samt föreskrifter, domar och andra beslut som har meddelats med stöd av miljöbalken ska efterlevas. Mer ingripande åtgärder än vad som behövs i det enskilda fallet får inte tillgripas.

Enligt 26 kap. 21 § miljöbalken får tillsynsmyndigheten förelägga den som bedriver verksamhet eller vidtar en åtgärd som det finns bestämmelser om i miljöbalken, att till myndigheten lämna de uppgifter och handlingar som behövs för tillsynen. Detsamma gäller också för den som annars är skyldig att avhjälpa olägenheter från sådan verksamhet.

Enligt 26 kap. 22 § miljöbalken är den som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd som kan befaras medför olägenheter för människors hälsa eller miljön eller den som annars är skyldig att avhjälpa olägenhet från sådan verksamhet, skyldig att utföra sådana undersökningar av verksamheten och dess verkningar som behövs för tillsynen.

Information

Avgift

Av 7 kap. 5 § andra stycket förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken ska den som enligt 10 kap. 2 eller 3 § miljöbalken är ansvarig för avhjälpan av en föroreningsskada betala en statlig myndighets kostnader för tillsyn över de förorenade mark- eller vattenområdena, byggnaderna eller anläggningarna eller det förorenade grundvattnet.

Enligt 7 kap. 7 § samma förordning ska tillsynen betalas med en avgift på 800 kronor för varje hel timme handläggningstid.

Beslut om tillsynsavgift och faktura för avgiften skickas ut i ett separat ärende.

Kontaktuppgifter

Välkommen att kontakta mig, M.D, för frågor på telefon 010-223 17 60 eller via e-post.

Ange ärendets diarienummer 26691-2024 i ämnesraden för e-post.

Det går även bra att ringa till Länsstyrelsens växel, telefon 010-223 10 00.

Ni kan överklaga beslutet

Se bilaga med överklagandehänvisning.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av enhetschef S.E. med miljöhandläggare M.D. som föredragande. I den slutliga handläggningen har också jurist K.S. medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Bilagor

1. Överklagandehänvisning mark- och miljödomstolen
2. Översiktlig miljöteknisk markundersökning, 1999-10-10
3. Kompletterande provtagning, 2000-09-25
4. Miljöteknisk markundersökning, 2012-03-14
5. Miljöteknisk markundersökning, 2008-08-29